

KYRK fönstret

KALLE NORWALD:
*"Vi tänker oss
kärleken i stället
för att känna den"*

**Lennart Oinas skrev
DEBUTROMANEN
som pensionär**

**NINA SANDELL,
MUSIKER:**

*"Jag skriver
musik som
folk kanske
tycker om
direkt, men
det anses
som lite
fult"*

5

**BÖCKER
OM BRISTEN
PÅ FRIHET**

TEMA

FRIHET

Svordomar som uttryck

Camilla

Nu har vi chans att göra våra röster hörda

Efter en solig och varm sommar står nu hösten för dörren. För en del kännetecknas hösten framför allt av skolstarten och återgången till vinteridrotterna och föreningslivet. För andra är det älgjakten eller svamp- och bärplockningen som är de tydligaste hösttecknen. Just den här hösten händer också något alldeles extra – den 19 september är det kyrkoval i Sverige.

”Det är vi medlemmar som utgör kyrkan i vår tid på den plats där vi lever och verkar.

I det här numret av *Kyrkfönstret* får vi i artikeln ”Din röst gör skillnad” ta del av Luleå stifts biskop Åsa Nyströms uppmaning till oss att använda vår möjlighet att påverka färdriktningen för Svenska kyrkan under den kommande fyraårsperioden genom att gå och rösta. Vi får också svar på några vanliga frågor kring kyrkovalet av Kyrkokansliets kommunikatör Jiang Millington.

ANLEDNINGARNA TILL ATT rösta i kyrkovalet är naturligtvis många, och delvis olika beroende på vilken nomineringsgrupp man sympatiserar med. Men en

sak är säker: även om kyrkan inte har en plats i ditt vardagliga liv är kyrkan en stor del av andras liv, och därmed också en viktig samlingspunkt och samhällsaktör, både lokalt och nationellt.

På många platser är församlingarna och dess verksamheter också en naturlig del av bygdens kulturliv, som i Harads till exempel. I skribent Anna Bergströms artikel ”En levande by kräver en levande kyrka” berättar projektledarna för Kultur Nord om hur Edefors kyrka var ett självklart val som lokal för konst- och hantverksutställningen under årets Vinterfestival i Edeforsbygden.

ÄVEN KYRKOHERDE HANS Johansson skriver om ”Kyrkan som kulturbärare”, men inte bara för konst, litteratur och musik utan också för seder och bruk, tro och tradition. Han beskriver vidare hur det är just vi medlemmar som tillsammans utgör kyrkan i vår tid på den plats där vi lever och verkar. Därför blir det så viktigt att vi gör våra röster hörda, och går och röstar på det vi anser vara bäst för kyrkan och dess verksamhet i framtiden.

Hoppas att du får en fin höst – och att du går och röstar!

Camilla Arvidsson

Kommunikatör, 0921-775 32
camilla.arvidsson@svenskakyrkan.se

Höst vid Kyrkläppen i Boden.

Foto: CAMILLA ARVIDSSON

INNEHÅLL

Din församling

- 4 Kultur Nord fann hemvist i kyrkan
- 6 **Intervjun** Nina Sandell, musiker
- 8 Kyrkoherden har ordet
- 25 Nu har Boden hbtq-certifikat

Tema: frihet

- 10 Fri att svära

Porträtt

- 16 Kalle Ewald, sexolog
- 26 Lennart Oinas, författare

Övrigt

- 20 **Livsberättelsen** Stig Grundström, trollkarl
- 28 **Kyrkovalet 2021** Allt du behöver veta
- 30 **Krönika** Jag räcker till som jag är
- 31 Korsord

EN DEL AV **amos**

Svenska kyrkan
BODEN

5 bästa låtarna i mina lurar just nu

Anna Lena Johansson,
körsångare i Exodus, delar
med sig av sin bästa musik.

Foto: SASA PANCHENKO/GETTY IMAGES

FÖLJ OSS!

Webb:
svenskakyrkan.se/boden
Sociala medier:
facebook.com/svenskakyrkanboden
instagram.com/svenskakyrkanboden
Print: Varje vecka i Bodens gratistidning.

Bodenförfattaren Lennart Oinas berättar om hur han fick idén till sin första bok.

Foto: PRIVAT

Trycksak
5041 0004

MIX
Papper från
ansvarfulla källor
FSC® C012075

Svensk psalm 703: Ropa till Gud

av Darlene Zschech

» Min absoluta favoritpsalm som jag alltid önskar när tillfälle ges. En psalm som har allt man kan önska av en riktigt bra lovsång. Texten är ursprungligen författad 1993 av Darlene Zschech för att sedan översättas till svenska av Bengt Johansson 1997.

Awesome God

av Rich Mullins

» Artisten Michael W Smith har spelat in en massa jättebra låtar och om jag ska välja en favorit så blir det denna. Den spelar vi i förtältet på alla våra campingar, och det är en riktig stämningshöjare. Rekommenderas.

Stad i ljus

av Py Bäckman

» En självklarhet på min topplista är

Stad i ljus med Tommy Körberg. Både en schlager och en psalm, det kan ju inte bli bättre! Stående inslag i alla mina sänghäften och vi sjunger den på varenda fest. Vann Melodifestivalen 1988.

God loves everyone

av Ron Sexsmith

» En helt fantastisk låt som jag har som signal när väckarklockan ringer. En perfekt låt med en fantastisk text att vakna upp till. Även denna är enligt mig bäst när den framförs av min stora idol, Tommy Körberg.

Spain

av Chick Corea

» Instrumental låt från 1973 av jazzpianisten Chick Corea som är hela 10 minuter lång. Låten innehåller bland annat ett makalöst bra tvårflöjtssolo där jag är djupt imponerad över hur fort det går att spela på en flöjt.

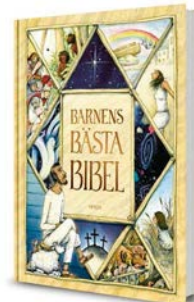
Barnens bästa bibel

» Med avstamp i Jesu födelse berättas först de gammaltestamentliga texterna som Noas ark, Mose i vassen, David och Goliat. Berättelser som också Jesus fick höra som liten. Därefter följer det som sedan blev Nya testamentet.

Ett drygt 40-tal berättelser har valts ut, liksom böner, psalmer och bibelord som sätter texterna i ett större sammanhang, både innehållsmässigt och kulturellt.

För Sören Dalevi, biskop i Karl-

stad stift, har grundtexterna och nyskapandet varit de två viktigaste grundpelarna i skapandet av en ny barnbibel som kan föra det kulturarv som bibeltexterna är, vidare in i vår tid. Boken är illustrerad av Marcus-Gunnar Pettersson.

REDAKTION

Redaktör: Camilla Arvidsson
Adress: Kyrkfönstret, Strandplan 25, 961 34 Boden
Mejladress till redaktören:
camilla.arvidsson@svenskakyrkan.se
Telefon: 0921-77 532
Upplaga: 13 300 exemplar

Omslagsfoto: Joakim Nordlund
Webbplats: svenskakyrkan.se/boden
Ansvarig utgivare: Sofie Kalodimos
sofie.kalodimos@verbum.se
Produktion: Verbum AB
Distribution: PostNord
Tryck: Stibo Complete Katrineholm

Illustration:
MOONNOON/
GETTY IMAGES

En levande by kräver en levande kyrka

För projektet Kultur Nord i Harads är kyrkan ett självklart val som lokal för konst- och hantverksutställningar.

– Kyrkan är en naturlig samlingspunkt, en arkitektoniskt vacker byggnad med plats för fria tankar, säger Charlotta Lennartsdotter, en av projektledarna i Kultur Nord.

Text: **Anna Bergström**

» Edefors församling är sedan många år en naturlig del av bygdens kulturliv, bland annat som en av medarrangörerna i den årliga vinterfestivalen som alltid invigs och avslutas i kyrkan. När bygden har drabbats av stora

Gerd Jansson var en av bygdens professionella textilkonstnärer som ställde ut i Edefors kyrka i våras.

Foto: CHARLOTTA LENNARTSDOTTER

händelser som berör många, har kyrkan trätt in som en plats där känslor, hopp och förtvivlan fått ventileras. Kyrkan pryds av konst och är i musik-

sammanhang en naturlig plats för kulturutövande. Varför skulle den inte också kunna visa kultur i form av konstutställningar?

När projektet Kultur Nord skulle välja en mötesplats, i coronatider, för att samla och visa konst och hantverk från bygden, valde de Edefors kyrka.

– För oss var det självklart men vi var lite tveksamma till hur kyr-

kan skulle ställa sig till det. Men vi fick väldigt positivt bemötande från kyrkans personal, berättar projektledarna Charlotta Lennartsdotter och Marianne Strand.

TILLSAMMANS MED PRÄST, kanslist och vaktmästare resonerade de sig fram till de bästa lösningarna både visuellt och praktiskt. Får man spika på väggarna i en kyrka? Vad får hänga där? Hur ska det hänga? Frågorna och tankarna var många. Det löste sig fint, och blev på flera sätt en vacker symbolik utifrån betraktarnas ögon och fantasi. På altarringen lades till exempel handstickade vantar, som för den som ville kunde tolkas som händer i bön. Mattor vävda av flitiga händer visade väg. Konstnären Gerd Jansson, som bland annat har gjort en serie konstverk om sitt liv, fick ha sin konst kvar på kyrkväggen när hennes man begravdes, så besökarna kunde se hennes och makens livsvandring i textil konst.

– Jag tycker det blev väldigt fint, och det är bra att kyrkan som är en så fin byggnad får användas.

Konstverken gjorde sig väldigt bra på timmerväggen, säger Gerd Jansson.

– Med tanke på hur mycket kultur kyrkan visar upp när det gäller musik, skulle det gå att göra så mycket mer med konst. I kyrkan finns ett naturligt lugn och en atmosfär som skapar en stämning som få andra platser har, säger Charlotta Lennartsdotter.

UTSTÄLLNINGEN I KYRKAN blev en stor framgång som också gick att ordna coronaanpassat efter då gällande regler.

Projektet Kultur Nord har nu fått förlängning året ut och en ny utställning i kyrkan är under planering.

– Det finns intresse från både kyrkans och vårt håll. Vårt mål i projektet är att visa lokalt förankrad konst men också lyfta blicken utåt och ta konstnärlig höjd och bidra till att den lokala kulturen professionaliseras, säger Charlotta Lennartsdotter.

– I den här bygden finns så många konstnärer på mycket hög

Projektledarna i Kultur Nord, Charlotta Lennartsdotter och Marianne Strand, ser kyrkan som en perfekt plats för konstutställningar, i en atmosfär som bjuder in till kontemplation, lugn och eftertanke. Foto: LENA TEGSTRÖM

nivå. Tills det finns en annan försäljningsplats för deras samlade verk har vi visning och försäljning på servicepunkten i Harads, säger Marianne Strand.

PROJEKTET KULTUR NORD ägs av Edeforsbygdens ekonomiska förening (Edek) som också driver projekt inom integration och hållbarhet. Dagar och innehåll som vänder sig till byns asylsökande har delats upp för att komplettera i stället för att konkurrera med kyrkans verksamhet, då det många gånger är samma personer som kommer till båda ställena. Inom Edek:s ramar erbjuds boskola, föräldrautbildning och ett odlingsprojekt med koppling till textilkonst. Tillsammans med asylsökande i byn odlas lin, men också

grödor som deltagarna själva har fått välja, i lådor som med koppling till vårt kulturarv har behandlats med tjära. De boende sköter själva sina lådor över sommaren med stort engagemang.

I gruppen är det en utmaning att förena olika nationaliteter och kulturer, universitetsutbildade och analfabeter. Att göra något tillsammans med händerna som ger positiv energi har varit nyckeln till att driva deltagarna att mötas över gränser och träna språket. Arbetet ska följas upp med utbildningar där företagare från kreativa kulturella näringar i närområdet visar och inspirerar med sin profession. Deltagarna ska också få jobba med digital storytelling i foto och film och textilt återbruk.

Enligt projektledarna är det

många faktorer som gör att detta samarbete fungerar väl just i Edeforsbygden. Edek har även samma fastighetsägare som kyrkans dagverksamhet Klippan. Församlingen, Edek och fastighetsägaren HaradsHem har funnit ett gynnsamt samarbete kring fastigheterna och de boende som rör sig i både kyrkans och Edek:s verksamheter.

Väggarna i kyrkan fylldes av konst skapad av människans hand.

Foto: CHARLOTTA LENNARTSDOTTER

– Det är många människor som gör att det här fungerar. Att vi tre organisationer kan samarbeta betyder så mycket. För en levande by behövs en levande kyrka, säger Charlotta Lennartsdotter.

VEM?

**Nina Sandell,
musiker, som har
Bodens kyrkor som
favoritscen:**

Min musik fyller ett behov

Under sommaren har musikern Nina Sandell hållit två konserter Bodens kyrkor. Hon bor i Hortlax utanför Piteå men återvänder så ofta hon kan för att framträda i Boden.

Text & foto: **Joakim Nordlund**

Som pedagog har Nina komponerat material för orgelundervisning, *Orgliga småstycken*.

» På övre våningen i huset i Hortlax står en stor flygel. Ett vackert knallrött tyg ligger ovanpå det stilfulla instrumentet och längs väggarna hänger ett tiotal minst lika vackra fioler. I det här rummet skriver Nina Sandell mycket av den musik som hon sedan framträder med. När hon sätter sig vid flygeln fylls rummet av ljuvliga toner från ett stycke som hon har gett namnet *Bridges*.

– När jag skriver så gör jag det nog lättast när jag är inne i en kreativ stress. Att jag har många

kreativa uppdrag. Så en viss stress och press kan vara bra. Men det får givetvis inte vara dålig stress utan en positiv stress i livet, säger hon.

NINA HAR UNDER sommaren gästat kyrkorna i Boden vid flera tillfällen. Först gav hon en konsert i Överluleå kyrka för att sedan besöka kyrkan i Gunnarsbyn. Hon har under de senaste åren blivit ett bekant ansikte som kyrkobesökarna i Boden har sett i olika musikaliska sammanhang.

– Så jag känner mig lite hemma

i Boden, det gör jag, säger hon och stryker bort några ljusa hårslinor från ansiktet.

Bland annat har hon ett bra samarbete med Lena Stenlund som är organist i Svenska kyrkan Boden. De två har spelat tillsammans vid flera tillfällen.

– Det är en trevlig synk mellan mig och Lena. Det är ju så när man spelar att man ska passa för varandra. Okej, man är proffs och kan spela med vem som helst, men det är ju mer givande om man känner att man har roligt ihop och att man

Nina försöker skriva lättillgänglig musik utan att tänka på vad andra tycker. Några av hennes stycken finns numera att njuta av på Youtube.

”Nu skriver jag musik som folk kanske tycker om direkt, men det anses som lite fult för då är man lite för enkel.

också har samma tänk och känsla, säger hon.

Ibland spelar de tillsammans bara de två, och andra gånger är det i andra konstellationer.

– Som frilansande musiker anlitas jag vid behov. Så om en organist ska göra en konsert, ett oratorium eller Händels *Messias*

eller någon liknande, så hyr de in en ensemble och då har jag ju brukat vara med i sådana sammanhang, säger hon.

När man hör namnet Nina Sandell går ju tanken osökt till Lina Sandell som har skrivit texter till några av våra mest älskade psalmer.

– Ja, det är många som undrar

Nina är utbildad organist och altviolinist, och på dessa instrument är hon även Suzuki-pedagog.

över mitt efternamn och om det finns någon koppling mellan oss. Men nej, det gör det inte, säger hon och ler.

I BÖRJAN TALADE hon aldrig om vilken musik som hon själv hade skrivit.

– Jag ska inte säga att jag skämdes, men kanske en liten rädsla ändå, säger hon.

Hon minns en gång när hon hade uppträtt med fem musikstycken där fyra var skrivna av andra, men där hon hade komponerat det sista själv.

– De hade ju inte någon aning om vem som hade gjort vad. Men sedan kom människor fram och tyckte om just det stycket som jag hade skrivit och då blir man ju lite glad. Eller, man blir mycket glad, säger hon och rättar sig själv med ett skratt.

Av det växte hon, och sedan många år vågar hon nu sätta sitt namn bakom den musik som hon själv har skrivit.

– Det är väl inte någon stor grej. Men idag står jag fullt ut för det jag gör och inser att min musik fyller ett behov, säger hon.

Hon har hela tiden försökt att skriva lättillgänglig musik.

– Som musiker ska man ofta göra det så komplicerat. Även om jag kanske skulle kunna göra det, så vill jag inte det. Nu skriver jag musik som folk kanske tycker om direkt, men det anses som lite fult för då är man lite för enkel. Jag vet inte vem som säger det egentligen, men det är väl något som jag har känt av och som jag i dag struntar helt i. Och det känns skönt. Nu skriver jag musiken så som jag själv vill utan tanke på vad någon annan tycker, säger hon.

Kyrkan som kulturbärare

För något år sedan fanns det över 100 000 körsångare i de körer som Svenska kyrkans musiker ledde. Samma år deltog närmare 700 000 personer sammanlagt i de konserter som arrangerades i någon av Svenska kyrkans församlingar. Och kanske är det just musiken vi tänker på när vi ser på Svenska kyrkans roll som kulturbärare i vårt samhälle. Musiken och alla de olika konserterna är givetvis en stor del av det kulturella utbudet. Speciellt påtagligt blir det på platser där kyrkobyggnaden är den enda större lokalen på orten som är lämplig för sådana arrangemang.

Ändå är Svenska kyrkans stora kulturarv så mycket större. Kyrkan som kom med den kristna tron till vårt land förde med sig en rad nymodigheter som vi idag ser som självklara. Bildspråk, liknelser och inte minst symboler har påverkat och format vårt samhälle från första början. Redan på runstenar från 1000-talet kan vi se den brytningstid som var då, då det kristna korset återfinns tillsammans med runorna som kännetecknade den förkristna tiden och asatron.

De första kyrkorna som uppfördes var avskilda platser där himmel och jord möttes för att de bedjande skulle kunna få kontakt med den Gud som älskar och ger liv. Med tiden blev kyrkobyggnaderna det som manifesterade Guds närvaro och människans vilja att söka sig allt högre upp mot Gud. Kyrkornas orientering med korets placering i öster visade på Guds skaparkraft i och med att solen också steg upp i öster. I många av de medeltida kyrkorna finns målningar och beskrivningar av både himmel och jord. Under valven eller trätaken har psalmer sjungits medan barn, unga och gamla drömt sig bort genom bildspråk och toner. Allt är fortfarande välbekant och följer den ordning vars rötter letar sig tillbaka hundratals år. Kyrkan medförde också den lag som kom att bli rättesnöret för hela den västliga rättstraditionen, och som sedermera även blev vårt rikets lag. En lag som i stora drag grundar sig på det vi vanligtvis kallar tio Guds bud.

I BODEN UPPFÖRDES församlingskyrkan i Överluleå församling 1827–1831, och togs därmed i bruk för drygt 190 år sedan. Allt sedan dess har kyrkan, gudstjänsterna och all den övriga verksamheten som funnits i församlingen varit kulturbärare i den bygd och det samhälle som vi idag är en del av. Det är till kyrkan vi vänder oss i flera av livets mest avgörande stunder. I kyrkan firas dop, bröllop och begravningar, och en tredjedel av alla åttondeklassare väljer ännu att konfirmera sig. Det kristna avtrycket är också

Foto: CAMILLA ARVIDSSON

”Kyrkan är ett tempel som består av levande stenar, stenar som utgörs av oss alla.

tydligt i flera av våra stora högtider, högtider som binder samman vardagen med det speciella. Kyrkans kulturkristna arv lever i mångt och mycket kvar eftersom det bottnar i våra liv och i den tro som vi bär på eller vill vara delaktiga i.

KYRKOBYGGNADEN, ELLER DEN plats som vi under århundraden samlats till bön och gudstjänst på, är givetvis viktig – men ännu viktigare är alla vi som tillsammans utgör kyrkan i vår tid på den plats där vi lever och bor. Kyrkan är ett tempel som består av levande stenar, stenar som utgörs av oss alla som tillsammans bygger upp kyrkan. Det är alltså vi som är de egentliga kulturbärarna som för vidare tro och tradition till kommande generationer.

Gudstjänster, bön, sång och musik finns inom hela vår kyrka och i alla våra församlingar. Livets stora, avgörande stunder får vi dela med varandra och med Gud i de byggnader som helgats till Guds ära. Därför hälsar jag dig välkommen att delta i det som händer i kyrkan, och genom det ta uppdraget som kulturbärare på allvar.

Hans Johansson

Kyrkoherde, Boden

hans.johansson@svenskakyrkan.se

Tid går inte att spara, menar Patrik Walerholt, entreprenör.

Foto: TOMMY JANSSON

KORT OM...

Patrik Walerholt

Ålder: 47.

Yrke: Entreprenör, analytiker och affärsutvecklare.

Familj: Fantastisk hustru och två underbara tonåringar.

Rädsor: Att inte få in uppdrag eller sälja så mycket att han inte kan leverera det som lovats.

Förhoppningar: Att utveckla affären med analystjänster till mindre företag.

PATRIK WALERHOLT

Finanshajen hittade friheten i egenföretagandet

»Han har jobbat i finansbranschen i över 20 år och nu tagit klivet in i egenföretagandet. Med sig tar Patrik Walerholt erfarenheter från produktutveckling, analys och försäljning.

Drömmen om att starta eget har han haft sedan han var liten. Patrik Walerholt kommer från en släkt där många drivit och driver egna företag, så det kändes inte konstigt för honom att också starta eget. I dag handlar företagandet mycket om den egna friheten.

– Friheten att driva eget är fantastisk. Man har full kontroll över sin tid. Bestämmer man sig för att vara ledig så vet man oftast exakt vad det kostar, men man kan också vara det nästan när som helst. Ska jag i väg med familjen en långhelg så kan jag jobba extra måndag till torsdag och sedan sticka på fredag morgon.

Han pratar om tid som något som man som anställd måste anpassa sig till på ett annat sätt.

Med fem veckors semester så vet du att du har fem lediga dagar kvar om du har haft en fyraveckors-semester.

Och om du inte kan ta ut dagar, men inte har jobb att göra i mellan dagarna, så kommer du ändå vara sittandes där på jobbet, vid datorn.

– Man kan inte heller låna fler dagar utan det är så många dagar man har. Många har ett saldo av sparade semesterdagar från tidigare år, för det känns som en trygghet – det är som att man sparar i fonder eller på banken liksom, man har sparat lite tid.

PATRIK JÄMFÖR DET med barnboken *Momo och kampen om tiden*, där samhället blir övertygat om att

man kan spara tid och sätta in den på banken för att ta ut senare. Man springer bara fortare och fortare för att spara tid.

– Men det går inte att spara tid för den försvinner. Den går och kommer aldrig tillbaka. Det är viktigt att vi värderar vår tid, för det är det dyraste vi har. Det är därför man ska ge den man älskar sin tid.

MEN PATRIK WALERHOLT pratar också om att egenföretagare jobbar mycket. Företaget är med även när man gått hem.

– Tycker man att det är jättejobbigt så kan man inte starta eget. Företagaren blir företaget och om man inte tycker att det är roligt så ska man inte starta företag.

Sofie Kalodimos

”*Det är viktigt att vi värderar vår tid, för det är det dyraste vi har. Det är därför man ska ge den man älskar sin tid.*”

TEMA

FRIHET

Svordomen –
ett gott tecken

***Utan tabu,
inga svordomar.
Men de fula orden står
ofta för positiva uttryck
och visar på tillhörighet. Vi
svär inför dem vi känner
oss fria att vara oss
själva med.***

Text: **Marika Sivertsson**
Illustration: **Calle Thoor**

ill öronen trilla av om du hör fula ord? Då är du lika viktig för svärandets fortlevande som den värsta borstbindare. Och du behövs, konstaterar svordomsforskare. För svordomarna har viktiga funktioner för oss.

Hon är tio år, och mitt universums mittpunkt. Blonda lockar inramar blå ögon i ett oskuldsfullt litet ansikte, håret flyter ut över soffhörnet där hon placerat sig. Som en ängel på moln, hinner jag tänka. Sen träffas mina öron av en svårsmält salva: "For f**cks sake, you b*tch, gimme god damn it!"

Den fina lilla truten är glad, de fula orden till trots. Min dotter spelar online med sina kompisar och tonen dem emellan är entusiastisk. Mina bannor får henne inte ens att lyfta blicken från Ipaden. "For fox's sake", det handlar om en räv ju. Och hon säger inte alls b*tch utan bisch. Det är mycket snällare och betyder egentligen inget särskilt.

Jag står svarslös.

Svordomsbruk är ett nästan helt säkert tecken på att man mår bra med andra.

Kristy Beers Fägersten, professor i engelska

Detta barn vet mycket väl vad hon har sagt (och vad hon låtsas att hon inte sagt), och både hon och jag vet att jag är utmanövrerad. Hon svär bara på engelska.

Ja, om det inte är stor katastrof. Då kan jag i mycket sällsynta fall få heta "j*vla sk*tmorsa". Det blir i så fall avdrag med en skärmdag den veckan, så har jag bevisat riktigheten i det påståendet.

Självt använder jag knappt ens ett "Åh gud", om jag inte råkar tappa syltburken i golvet. Då blir det "j*vla sk*t" med stark inlevelse. Engelska svordomar är helt utanför registret. Min egen uppfattning om svärande är kanske främst att det är ett tecken på torftigt språk, eller i värsta fall på brist på respekt för den man talar med. Och vad gäller mitt barn vill jag att hon ska uttrycka sig på ett sätt som inte är stigmatiserande.

Efter några gamingkvällar med huset fyllt av internetspelande tioåringar fattar jag dock att barnets svärande är helt bortom min förmåga att hantera. Jag behöver perspektiv och bättre ammunition. Svordomsforskaren Kristy Beers Fägersten är professor i engelska vid Södertörns högskola. Hon har anordnat en internationell svordomsforskningskonferens i Stockholm för inte så länge sen (jag undrar i mitt stilla sinne hur det låter på en sån) så det verkar vara rätt person att kontakta. Jag ringer henne.

Hon skrattar hjärtligt åt barnens uppfinningsrikedom. Hela den setting som beskrivs ovan bekräftar hennes egen första intuition som svordomsforskare: att svordomar ofta uttrycker något positivt. Att de används för att visa att man mår bra, för att bekräfta att man är en del av en gemenskap.

– Svordomsbruk är ett nästan helt säkert tecken på att man mår bra med andra. Att man känner sig lugn och trygg, och att det därför går att säga dessa ord som annars innebär en social risk, berättar hon.

Svordomar skickar i det sammanhanget ut signaler som säger: "Hej, jag mår bra med dig". Det kan förstås gå fel, det är inte alltid pålitligt att använda dem på det sättet. Men Kristy Beers Fägersten har sett bevis på att mycket svärande äger rum mellan människor som mår bra med varann, och på att man mår bra av att kunna få svära.

Svärandet på engelska har kommit in med populärkulturen. För engelskspråkiga personer kan vårt ohämmade bruk av exempelvis ordet "fuck" förvåna. Det är grovt. Men här i Sverige har vi helt saknat det sammanhang av restriktioner omkring de engelska svordomarna som ofta finns i deras "hemländer".

– Filmer får exempelvis i USA en särskild klassning efter hur mycket svordomar de innehåller. Och finns för mycket svordomar i reklam, ja, då får den visas bara sent på kvällen.

Vi i Sverige har i stället exponerats fritt, och det främmande språket har dessutom inneburit att svordomen inte är "äkta" för oss – vi vet att det är en svordom men vi känner inte tabuet inom oss. De engelska svordomarna har mer varit lek, medan de svenska har varit allvar. De senare spar vi till förstärkningar av känslor som kan vara svåra att åstadkomma på annat sätt i språket. Ta bara den här standardfrasen i ett gräl: "Hur i helvete skulle jag veta det?!" Med rätt inlevelse kan den blåsa omkull opponenter. "Hur skulle jag veta det?!" blir närmast ett uttryck för hjälplöshet i jämförelse.

För engelskspråkiga personer kan vårt ohämmade bruk av exempelvis ordet "fuck" förvåna.

Kristy Beers Fägersten

– När starka och negativa känslor ska ut, som när vi dänger hammaren på tummen, då är det de svenska svordomarna som gäller. Men det börjar ske en förändring, vi tar de engelska svordomarna mer på allvar nu än tidigare, säger Kristy Beers Fägersten.

I hennes erfarenhet blir vi försiktigare med engelska svordomar ju naturligare och mindre främmande det engelska språket blir för oss. Svordomarna blir mer "äkta", vi känner tabuet. Och vad händer då, om vi står där med två svordomsspråk som båda är rätt grova för våra öron och därmed riskfyllda att använda?

Jo, då händer det som händer i soffan med tio-åringarna: Orden görs om. Underbart innovativt, tycker Kristy, alltmedan jag börjar känna mig som Karl Bertil Jonssons far på julaftonen. Den lilla borstbindare jag närt i mitt hem kanske rentav förtjänar en hyllning?

– Det är så fiffigt att ha två olika svordomsordföråd. Och intressant att vi börjar göra om ord även på engelska, att man kan säga "bisch" när den ursprungliga svordomen uppfattas som för grov. Vi gör ju sedan urminnes tider likadant på svenska – exempelvis jävlar har blivit jäklar, som är lite mildare och lättare att använda.

Själv svär hon inte. Eller det var i alla fall vad hon trodde som relativ nykomling i Sverige, men så fick hon veta att "Jesus" och "Gud" faktiskt kan uppfattas som svordomar. De orden använde hon friskt. Det »

» finns en kulturell skillnad mellan hennes hemland USA där de könsordskryddade svordomarna är rikligare, och Sverige. De flesta av våra svordomar kan härledas till himmel och helvete, enligt Ulla Stroh Wollin som är professor i nordiska språk vid Uppsala universitet.

– De nordiska språken har varit ovanligt koncentrerade på bara religiösa svordomar. Men könsorden har kommit även i svenskan – går du ut och lyssnar vid en fotbollsplan idag kan du säkert få höra ordet ”fitta” om någon på planen blir irriterad.

Ulla Stroh-Wollins intresse är historiskt, och hennes forskning visar hur kyrkans ställning ända fram i våra dagar har påverkat hur svenskar svär. Hennes främsta studieobjekt är ett material med 45 dramer från 1700-talet till och med 1900-talet. I dramerna går det att se vad som var möjligt att säga i offentligheten under olika perioder, och därmed att koppla svärandet till samhällsförändringar.

”I dag svärs det rätt omfattande även i kristna familjer, tycker jag mig höra. ”Gud” är det väl få som längre uppfattar som en svordom.

Ulla Stroh Wollin, professor i nordiska språk

Svordomarna som hör himlen till kallar hon de celesta, och de som behandlar helvetet de diaboliska. Exempel på celesta svordomarna är ”himmel”, ”kors” ”min Gud”.

– Många av de diaboliska svordomarna är fortfarande aktuella i dag. ”Fan” är en riktigt gammal svordom, fastän den har förändrats. Först från ”fienden”, som var en omskrivning för djävulen, till fanden, och sedan till ”fan”.

Med reformationen bannlystes de celesta svordomarna, vilket höll i sig ända fram till 1700-talet. Molières *Tartuffe* från 1664, exempelvis, är i ursprungsversionen sprinklad med ”mon dieu”. I den svenska översättningen blir det vanligtvis ”ack” som ersätter åkallandet av Gud. Under den här tiden var de diabol-

iska svordomarna mer tillåtna, tvärtom jämfört med idag alltså. Hur kunde det bli så?

Ulla Stroh-Wollin uppfattar att det andra budordet – ”Du skall icke missbruka Guds namn” – hölls mycket högt fram till 1700-talet. Det säkerställdes av den kristna folkuppfostran som sa att alla ska kunna sin *Fader vår* och de tio budorden för att få ta nattvarden.

Sedan smög sig upplysningen in i Sverige, den bildade medelklassen fick nya ideal. Sekulariseringen påbörjades, och svärandet förändrade karaktär. Men fortfarande när Ulla Stroh Wollin växte upp i Jönköping var användandet av celesta svordomar bannlyst i vissa hem och sällskap.

– Vad som är fullt och inte att säga skiljer sig lite beroende på om sammanhanget är kristet eller ej. Men i dag svärs det rätt omfattande även i kristna familjer, tycker jag mig höra. ”Gud” är det väl få som längre uppfattar som en svordom.

Hon konstaterar att den starka sekulariseringen de senaste fyrtio åren påverkar svärandet, gud och jävlar har inte längre samma sprängkraft. Det är vanligt att vi reagerar starkt på att barn svär, förstås:

– Jag tror egentligen inte att det är orden i sig som vi reagerar på. Barnen håller på att lära sig, och det som stör är att de inte riktigt har lärt sig hur de ska

använda svordomarna för att det ska bli rätt. Det kan låta illa också när vuxna människor som lär sig språket svär på svenska, av samma anledning.

Ulla Stroh-Wollin själv hade en avspänd attityd till svordomar när hennes barn var små. Ja, så fick hon förstås höra ibland vid hämtning på förskolan att ”Oj, vad många fula ord era barn kan!”. Men som hon ser det är svordomar förstärkningsord, även i barnens kommunikation. Och svärandet behöver inte nödvändigtvis vara tecken på att de är på väg att tillägna sig ett torftigt språk.

– Det är ju inte så att andra ord åker ut ur huvudet bara för att en svordom kommer in där. Jag tycker nog att man ska fundera mindre över vilka ord som sägs, och lite mer över hur barnen betar sig mot varandra.

Det där sista raspar lite i skinnet. Jag tröstar mig med Kristy Beers Fägerstens ord, även om komplimenten är dubbel:

– Svordomar fyller viktiga funktioner för oss. Men det måste finnas en risk med dem, att vissa människor blir kränkta. Utan tabu, inga svordomar. Då vore de poänglösa. Därför är det helt underbart att såna som du finns! ●

SVÄRORDENS HISTORIA

Tv-serie om engelska svärord:

History of swearwords

» Enligt Kristy Beers Fägersten har de engelska svordomarna smugit sig in i det svenska språket genom populärkulturen. Den nya Netflix-serien *History of swear words* illustrerar varför det har blivit så.

» Serien leds av skådespelaren Nicolas Cage, som till sin hjälp har ett stort gäng kända amerikanska skådespelare. Det första programmet har ägnats ordet ”fuck”, ett av skådespelarens viktigaste verktyg, enligt dem själva.

”Fuck” kan användas helt oavsett vilket sinnestillstånd som ska uttryckas – och det används ofta.

» Sedan följer program som vardera handlar om ”shit”, ”bitch”, ”dick”... ja, ni förstår upplägget.

För den vars öron inte riskerar att trilla av.

Artikel om svenska svärord:

Från Vaserra till Herregud

» En av de artiklar som Ulla Stroh-Wollin skrivit baserar sig på de 45 dramerna. Här finns fina gamla ord att plocka upp.

» Under medeltiden var svordomar som anspelar på korsfästelsen vanliga. De inleddes med ”vaserra”, en sammandragning av ”vars herres” som betyder ”vår herres” på fornsvenska. En svordom kunde lyda ”vår herres fem sår”, eller ”vår herres lungor”. Inget vi hör i dag, precis.

» Fast ”död och pina” skulle mycket väl kunna komma från ”whors herres harda dödh och pina”.

» Ulla Stroh-Wollin påpekar också att svordomen ”katten” troligen kommer av ”vasfamikatten”, som är en förvanskning av frasen ”vars herra fem under”. Så rester finns, men inte i vaserra-formen.

» Andra numera utdöda uttryck är ”pocker” och ”raggen” som båda är omskrivningar av djävulen.

VISSTE DU ATT...

» ...svordomar lindrar smärta? Enligt en amerikansk studie från 2009 är svordomar effektiva som smärtlindring. Studenter fick i ett experiment svära medan de höll armen i iskallt vatten, vilket är ett vanligt sätt att mäta smärta. De svärande studenterna höll ut i 40 sekunder längre än kontrollgruppen där studenterna bara fick upprepa ett neutralt ord. De svärande studenterna rapporterade också en svagare smärtupplevelse än kontrollgruppen.

Kalle Norwald, tv-sexolog:

Intellektet begränsar friheten i våra relationer

I en prestationsinriktad tid där intellekt och tankar styr över känslorna blir våra förväntningar på relationer orealistiska.

För att återerövra vår öppenhet och frihet behöver vi leva mer här och nu, anser sexologen Kalle Norwald.

Text: **Mats Karlsson** Foto: **Marcus Gustafsson**

» – Det är ett systemfel: Vi tänker oss kärleken i stället för att känna den. Vi lever här borta, säger Kalle Norwald och sträcker ut armen.

– Det är inte konstigt, för vi intellektualiserar allt. Vi är bra på att hitta struktur och logik, men blir det bara det så försvinner känslan. Vi behöver lära om oss, genom att utsätta oss själva för nuet.

”Vi är marinerade i normativa system som påverkar oss vare sig vi vill eller inte.

Dejtingsajternas algoritmer leder sällan till kärlek för att den inte kan fångas upp av dem, framhåller han. Vi kan omöjligen tänka känslan på förhand, den måste upptäckas och upplevas.

Ändå bygger vi gärna egna algoritmer, gör listor

på egenskaper som en tänkt partner ska uppfylla. Vi vill träffa en person som fix och färdig kan kilas in i vårt hektiska schema och livet fortsätta som om inget hänt. Vi vill ha vårt livs struktur intakt.

Vi vill ha extra allt – och gärna facit på förhand.

MEN DET ÄR en ekvation som inte går ihop. Gång på gång söker vi oss omedvetet till liknande partners i hopp om att de ska uppfylla en idealbild som sällan har verklig motsvarighet.

– Vi är marinerade i normativa system som påverkar oss vare sig vi vill eller inte. Det kommer vi aldrig ifrån. Vi får med oss det redan från barnlitteratur och Disneyfilmer, att det finns en enda rätta, säger Kalle Norwald.

– Sanningen är jätteoromantisk: det finns många rätta.

Möjligheterna att välja våra partners fritt är i dag större än någonsin. Vi kan välja en av vårt eget kön,

»

"Sanningen om kärleken är jätte-romanstisk: det finns flera rätta", säger Kalle Norwal, som tycker att vi behöver lära om.

» vi kan välja någon från en annan kultur eller att leva ensam. Vi kan till och med välja att leva med flera i öppna eller polyamorösa relationer.

Det är raka motsatsen till hur det var för 100 år sedan: Du gifte dig med någon i socknen eller grannsocknen, av praktiska skäl: att trygga ekonomisk säkerhet, få ett hushåll att fungera eller för att föräldrarna valde. Att välja av ett stort utbud och gifta sig av kärlek är ganska modernt.

Realityserien i tv, *Gift vid första ögonkastet*, kan tyckas vara en snabbspolning tillbaka till gamla tider. Deltagarna har avstått från sin frihet, och låter sig paras ihop med någon som programmets redaktion och en expertpanel väljer. De träffas först vid vigseln och får sedan försöka att jämka ihop sig och få relationen att fungera.

Kalle Norwald var med som socionom, terapeut och sexolog.

– Deltagarna hade nått vägs ände med dejtingsajter och andra sätt. De ville prova att lägga initiativet i någon annans händer. De får fler ögon på sig och vi kan peta lite på dem så att insikterna kommer tidigare om vad som krävs för att klara relationen. Men syftet är inte att de till varje pris ska säga ja, det vore oetiskt, säger han.

En viktig poäng är att kärlek kräver både tid och arbete. Ingen relation är färdig från start.

– Krasst: Tid är allt vi har. Hur mycket som helst,

”Strategierna från arbetsmarknaden är inte effektiva i det känslomässiga.

det handlar bara om hur vi väljer att använda den. I dag prioriterar många arbete och prestationer. Men man kanske inte bör jobba 60 timmar i veckan om en relation ska fungera.

Prestation plus stress är garanterat lustdödande, försäkras han.

KALLE NORWALD HADE tidigt klart för sig att han på ett eller annat sätt ville jobba med relationer och sexualitet. Han singlade slant mellan socialarbetare och sjuksköterska. Och så blev han socionom.

Ganska snart insåg han att han behövde bygga på med mer kunskaper och började studera sexologi vid universitetet i Malmö. Där fick han vrida och vända på mångfacetterade frågor om sexuella beteenden, strukturer och samhälle. Det väckte i sin tur hans intresse för att utbilda sig i psykoterapi.

– Jag och min partner har varit ihop i 15 år, och majoriteten av dem har jag pluggat. Om ett år är jag legitimerad psykoterapeut. Sedan vill jag gå en handledarutbildning för att hjälpa andra terapeuter. Men jag har lovat min partner att ta en paus, och det är okej. Jag är inte så gammal och har tid på mig, skrattar Kalle Norwald.

Inte oväntat nämner han nyfikenhet som sin främsta drivkraft, viljan att förstå. Men det innebär också

Prestation och stress är lustdödarna nummer ett, enligt Kalle Norwald.

att han behöver lägga band på sig för att inte riskera att bli utbränd.

Även om Kalle Norwald är en lugn och sansad person kokar engagemanget inuti. Stundtals gnistrar det till i blicken eller så kommer orden ut i högre fart. Någon stora gesternas man är han inte, men om han någon gång ”lackar ur” är det framför allt på orättvisor.

Det är därför han valt det yrke han har.

– Jag kan bli asförbannad! Det är lätt att bli arg på samhällsstrukturer, men var ska man lägga ilskan? Där får min partner ta emot en del ibland...

Även om vi är fria att välja vem vi vill och att skilja oss finns fortfarande könsstereotypa normer, som Kalle Norwald kallar ”penisprivilegiet”. Vi är friare på papperet än i verkliga livet, menar han.

– Vi behöver fortsätta driva på, för förändringarna går inte fort. Det är processer som involverar individer, grupper, hela samhället – det tar tid! Men det är ingen ursäkt för att godta diskriminering på grund av kön, sexuell läggning eller annat.

Kalle Norwald vill göra orättvisor och privilegier synliga. System och normer baseras på vita medelålders män, som aldrig behövt se sitt privilegium. De har inte behövt leva under hot om våld i sitt eget hem. De har inte insett att deras privilegier minskat partnerns frihet. Att förstå det är första steget mot verklig jämställdhet.

– Många anser att de är jämställda i sina relationer: ”Jag plockar ur diskmaskinen, jag tar ut 50 procent av föräldraledigheten.” Men om män vill bidra till att förändra det i grunden måste de börja ge bort privilegier. Varför har män högre lön fast de studerat kortare tid? Penisfördelen.

ATT DET INTE finns en enda rätt väg till kärleken kan krångla till livet. Med det stora utbudet på dejtingmarknaden, algoritmernas makt, en stressad tid och ifrågasättande av normer är det inte förvånande om många känner sig vilsna. De söker sig till Kalle Norwald.

– Men många som kommer till mig är högpreste-

KORT OM...

Kalle Norwald

Ålder: 35 år.

Gör: Socionom, sexolog och psykoterapeut.

Bor: I Stockholm söderort.

Familj: Make och en son på 8 år.

Känd från: Realityserien *Gift vid första ögonkastet*.

Tatueringarna började dyka upp på Kalle Norwald som 24-åring.

VISSTE DU ATT...

»... Kalle Norwald alltid har tyckt om tatueringar?

"Jag gjorde min första som 24-åring. Tatueringar för mig är en frihet att uttrycka mig, via ett Pippi Långstrump-hår till ett blomsterarrangemang. Att själv få välja vad som tatueras in i sin hud för resten av livet, det är något fint över det. Visst, jag kanske inte skulle ha gjort en av dem jag har i dag, men valet jag gjorde då äger jag i dag. Valet speglar den jag var då och jag har mycket att tacka den personen för och med det även val av tatuering."

rande och jätteduktiga på sitt jobb. De är bra på att sälja produkter, tjänster och sig själva, de är vinnare på den fria bostadsmarknaden. Men kärleken funkar inte. Strategierna från arbetsmarknaden är inte effektiva i det känslomässiga.

De vilsna och de målinriktade är kanske två sidor av samma mynt, att de hanterar den stora mångfaldens möjligheter på olika sätt, resonerar Kalle Norwald. Motpolen till de målinriktade är människor med lågt självförtroende som nöjer sig med det lilla, och definierar sig själv helt och hållet utifrån den andra. Det är också destruktivt.

De högpresterande är kanske också vilsna, fast på ett annat sätt, i och med att de använder strategier som inte fungerar för det mål de söker. Men det finns ändå hopp, tack vare att det nu finns fler mallar för relationer, inte bara en enda och underförstådd.

– Lyckligtvis får vi vara komplexa varelser, som inte är A eller B, utan P, Q eller T i olika kontexter.

MÖJLIGHETEN ATT LEVA i öppna förhållanden eller polyamorösa relationer kan tyckas vara den yttersta friheten. Men det är oklart om öppna relationer har ökat, eller minskat, över tid. Forskningen har inget svar, eftersom det inte ses som intressant att forska på. Öppna relationer har alltid funnits på ett eller annat sätt, enligt Kalle Norwald.

Däremot finns det lite forskning på polyamorösa relationer. Den visar att maximal frihet inte heller är det bästa. Där finns samma konflikter som i monogama relationer, som svartsjuka. Dock är det betydligt mer svartsjuka i tvåsamma relationer.

– Många som lever i normbrytande relationer är duktiga på att kommunicera, det krävs att man pratar mycket. Det är samma med hbtq+-personer, som inte har konventionella normer att luta sig emot. Man "tvingas" in i kommunikation, säger Kalle Norwald.

Hur man kommunicerar är en faktor som blivit viktigare för alla, i ett hårdnande klimat. Tonläget i politik och medier påverkar även hur vi pratar i våra relationer. Studier visar att särskilt unga påverkas av hur medierna diskuterar sexualitet.

– Att skamma och skuldbelägga är inte bra för deras utveckling. De bli matade med sexuella praktiker som hämmar samtalsklimatet, när det som de behöver är trygga vuxna att prata med. Det gäller att hitta balansen. Vi ska inte bara prata om det mörka och riskfyllda, men inte heller enbart om det lustfyllda, det blir för endimensionellt.

FRIHET ÄR INTE alltid enkelt. Privat har Kalle Norwald ett behov av kontroll, att saker och ting följer plan. Det blir ibland jobbigt för både honom själv och omgivningen, medger han. Att jobba som terapeut är inget vaccin mot det.

Även för honom är tiden värdefull och kalendern späckad med jobb och studier. Några problem med att fylla fritiden har han inte, särskilt inte sedan familjen köpt ett torp i Sörmland.

– Men det viktigaste är att försöka vara med mitt barn så mycket jag kan, han är bara åtta år. ●

VEM?

**Stig Grundström, 93,
som blev trollkonstnären
Amos mot alla odds:**

Och så blev det, pang bom!

Med fascinationen för trollerikonster skapade sig Stig Grundström en värld bortom sin mörka barndom. Vardagen som fosterbarn i Skåne präglades av våld, övergrepp och hunger. När han äntligen gjort sig fri och tillvaron ljusnade blev han känd trollkonstnär som turnerade i många länder.

Text: **Sven Rosell** Foto: **Stefan Lindblom**

Stig Grundström som trollkarlen Amos någon gång på 1950-talet.

Foto: PRIVAT

»Stig Grundström, 93, vinkar glatt när vi anländer till hans villa i Skummeslövsstrand i södra Halland. Han har just återvänt från sin dagliga strandpromenad. Havet syns ett stenkast bort och den här dagen glittrar vattnet i solskenet. Stig visar oss in på den ombonade altanen där kaffe och kaka väntar.

Vi träffar Stig för att tala om hans kringflackande liv som trollkarl och om hans dystra uppväxt som fosterbarn. När musiken från orkestern tillkännagav att det var dags för Stig Grundström i frack, chapeau-claque och blanka skor att inta scenen anade ingen vilka plågor den eleganta trollkarlen genomlevt som fosterbarn.

Barndomens fasor är något han berättat om först på senare år.

– Nu har vi fått kaffe och här har jag gjort allt i ordning, säger Stig och nickar mot en stor bunt med tidningsklipp, foton och programhäften på bordet.

Han gjorde sig känd som trollkarlen Amos. Det var Stigs pappa som kom på artistnamnet efter en släkting.

– Vi hade en släkting, en professor, i Norge och han hette Amos. ”Du ska ta det artistnamnet”, sa far. Namnet var kort och bra. Och så blev det, pang bom.

FAMILJEN MED MAMMA, pappa och två barn bodde i Landskrona. Stigs mamma drabbades av psykisk sjukdom och hamnade på sjukhus. Stig var då 7 år och hans syster ett år äldre. De sociala myndigheterna bestämde att barnen skulle placeras på barnhem, eftersom pappan inte ansågs kunna ta hand om barnen på egen hand. Något senare

separerades syskonen. Systemen adopterades av en välbärgad familj i Landskrona, medan Stig hamnade hos en fosterfamilj strax utanför Helsingborg. Där råkade han illa ut.

– När min far kom på besök till fosterhemmet frågade han om jag trivdes och om jag tyckte att det var roligt där. Då berättade jag att mannen ville att jag skulle ligga i hans säng och så pillade han mig mellan benen.

Stigs pappa tog omedelbart sonen från fosterfamiljen och han placerades i stället hos en familj i skogsbygderna i norra Skåne. Pappa betalade 125 kronor i månaden till fosterfamiljen. Stig hade fyra kilometer till skolan där han började i fjärde klass.

När han kommit hem väntade arbetet i fosterfamiljens jordbruk. Maten bestod av potatis och någon fläskbit. Stig var hungrig för jämnheten. Arbetet pågick tills det blivit mörkt. Belysningen bestod av en karbidlampa eftersom det inte

fanns någon elektricitet i huset.

Slitna träskorna med fastspikade gummislangar fungerade som stövlar. Stig mockade stallet, bar hem vatten från brunnen och blandade till grisarnas mat. Han sov i en klädskrubb på en säck halm. Nätterna var kalla. Bada fick han bara göra någon gång om året.

En socialassistent besökte fosterhemmet en gång om året. Hon kom i augusti.

– Då visste jag vad som gällde. Jag skulle plocka kantareller, den enda lyxmatten då. Jag hade kantarellställen i skogen. Hennes uppgift var att ta reda på hur jag mårde, men hon pratade inte med mig. Inte någonting. Hon sket i mig bara hon fick sina kantareller.

Stig berättar med intensiva gester, rör med tesked i koppen och dricker en klunk av kaffet.

I SKOLAN VAR Stig kompis med ett annat fosterbarn som hade det betydligt bättre. Hemma hos

Stig kikar ut genom fönstret hemma i Skummeslövsstrand i södra Haland.

honom upptäckte han hemligheterna bakom olika trolleritricks i Allers Veckotidning, ett trick i varje nummer. Där fanns skisser som avslöjade hur trickerna gick till. En lördagkväll tog sig de två kompisarna till en dansbana där en trollkarl skulle uppträda. Hastigt och lustigt blev Stig erbjuden att tjäna två kronor genom att hjälpa trollkarlen. Den spänning som upplevelsen gav kom att betyda mycket för Stig senare i livet.

Trots slit i jordbruket och avsaknaden av läslampa klarade sig Stig bra i skolan. Men han mobbades. Vid ett tillfälle slog Stig en av de värsta mobbarna som sprang hem och berättade för sin pappa vad som hänt. När pappan kom till fosterhemmet på kvällen mockade

Stig i stallet medan fosterpappan utfodrade hästen. Fosterpappan tog då en rem med ett järnbeslag i ena änden.

– När jag ska gå ut ur stallet och vänder ryggen till slår han mig. Här kan du känna att jag har ett hack, säger Stig, böjer sig framåt, för håret åt sidan och visar mig det nästan 80 år gamla ärr.

DET HÖRDE TILL vardagen att få örflar och stryk, men slaget med remmen blev droppen. Stig hade fått nog. Han hade bott där i fem år och hunnit bli 16 år. Ett par dagar senare skrev han till de sociala myndigheterna i Helsingborg. ”Om jag inte får komma härifrån så rymmer jag”, skrev han.

Det gav resultat. En kort tid

»

”Hennes uppgift var att ta reda på hur jag mårde, men hon pratade inte med mig. Inte någonting.

Stig och Clary Grundström reste land och rike runt med sin trolleri-föreställning.

Foto: HELSINBORGS-BILD

Clary och jag jobbade i Schweiz, Paris, Tyskland, Finland, Italien och på Mallorca.

» därefter kom en annan socialassistent när familjen åt middag. Mannen och kvinnan åt gädda medan fosterbarnen fick nöja sig med braxen som mest bestod av ben. Socialassistenten häpnade när hon såg hur Stig såg ut i sina slitna och smutsiga kläder. Strumporna var vända så att hålen på hälarna satt framåt.

– ”Stackars barn”, sa hon. ”Vad äter ni”, frågade hon. ”Braxen, det kan man väl inte äta! Och ni äter gädda. Är det maten ni ger barnen? Det är slut nu, det räcker med det jag ser här. Stig, du ska inte vara här längre.”

SOCIALASSISTENTEN FRÅGADE om Stig varit på bio, hos tandläkaren eller roat sig någon gång. Svaret blev nej på alla frågorna. Hon beslutade på stående fot att familjen aldrig mer skulle få fosterbarn. Ett par dagar senare kom en tågbiljett till Helsingborg från de sociala myndigheterna med posten.

– Det kändes som en befrielse

när jag kom till Helsingborg, säger Stig med ett stort leende.

På stationen väntade socialassistenten. Hon tog Stig med till herrekiperingar för att köpa nya uppsättningar kläder och skor. På badhuset blev han tvättad och slängde de gamla kläderna. Därefter blev han körd till en ny fosterfamilj som hade ett lantbruk norr om Helsingborg. Där väntade pannkakor med vispgrädd och jordgubbssylt, eget rum med bäddad säng. Nu fick han betalt för att hjälpa till med korna vilket gav

”Det kändes som en befrielse när jag kom till Helsingborg”, säger Stig Grundström. Han var 16 år och kunde äntligen börja skaffa egna trolleriprylar.

pengar till en egen cykel. Bonden köpte en häst åt Stig när han sade att det skulle vara roligt att rida. Det var som ett himmelrike och han stannade tills han blev 18 år.

Stig flyttade till Landskrona och började köpa egna trolleriprylar. Allt fler föreningar anlidade honom som trollkonstnär till evenemang av olika slag. Det första uppdraget i ett större format var i *De okändas revy* på Cirkus i Göteborg. Han vann uttagningen i konkurrens med flera andra som ville vara med som trollkarlar.

DET STORA KLIVET i karriären kom när han medverkade i ett populärt underhållningsprogram på dansk tv. Då deltog även Stigs fru Clary som assistent. Stig och Clary gjorde tio inslag för lika många fredagskvällar. Resultatet blev att almanackan fylldes med bokningar.

– Clary och jag jobbade i Schweiz, Paris, Tyskland, Finland, Italien och på Mallorca. Med oss i bilen hade vi duvor och två hundar, en dvärgspets och Sveriges minsta pudel Dinky Toys. Hon kunde sjunga *Oh sole mio* sittande på min hatt, berättar Stig och börjar nynna på sången.

I närmare 20 år turnerade Stig och Clary. Paret blev kända för sina förbluffande tricks och illusionsnummer. Det så kallade cigarett-tricket blev ett av parets mest populära. Samtidigt som Stig slänger en tänd cigarett i en vinkylare kommer det fram en annan rykande cigarett i handen. Favoritnumret, enligt Stigs uppfattning, var när han stoppade ner Clary i en säck i en låda, virade rep runt om och själv ställde sig på locket. Efter ett trollslag hade de bytt plats, Stig hade hamnat i lådan med rykande cigarett i mungipan med Clary stående ovanpå lådan. Skiftet tog sex sekunder. Publiken jublade och applåderade.

Stig tar fram ett par kortlekar och visar några trick. Omgivningen försvinner och allt fokus ligger på korten och hans händer. Efter att ha lyssnat på Stigs historia förstår man att magin har hjälpt honom att hålla den svåra barndomen på avstånd. ●

ÅLGRÄS

Växten som kan rädda kusten från erosion

På cirka två meter djupt vatten, efter den skånska kustlinjen, pågår odlingar. Det är Region Skåne som i projektet Life Coast Adapt planterar ålgräs på havets botten, för att undvika erosion.

» Kusterosion är en naturlig process där vattnet pressar bort sand och grus från en kuststräcka och därmed förändrar kustlandskapet – kusten blir mindre och kustlinjen och vattnet kryper närmare och närmare bebyggelsen.

– Vi kan egentligen inte motverka kusterosionen för man kan inte stoppa naturen. Kusterosion kommer alltid att finnas. Men de effekter som sker av kusterosionen behöver vi mildra i det här projektet, säger Camilla Greiff, som är projektledare i Life Coast Adapt Skåne.

Hon berättar hur de metoder de använder sig av i projektet är ”mjuka” i stället för ”hårda” – de använder naturens egen kraft i stället för att bygga betongblock eller piler för att försöka dämpa vågorna. Och där kommer vi in på ålgräs.

NÄR MAN PLANTERAR ålgräs i havet så dämpas vågornas kraft när de kommer in mot land, och när vågorna sedan vänder ut mot havet igen så tar de inte med sig lika mycket sand. Ålgräset binder sanden.

– Det här är ett testpräglat projekt, så hur det kommer gå exakt vet vi inte. Förra året gjordes testplanteringar på olika platser i Skåne och efter det har man dragit slutsatsen att den storskaliga planteringen skulle göras i Båstad och Laholmsbukten, säger Camilla.

Huruvida planteringen fungerar eller ej har mycket att göra

med strömmar och hur vågor och vindar rör sig.

– Trots att Båstad bedöms vara en bra plats för ålgräsplanteringar så är det fortfarande ett testprojekt. Det ska bli intressant att se vad som händer efter stormarna i höst till exempel. Hur ser det då ut nästa år?

OCH ATT STORMARNA har blivit fler och kusterosionen har ökat har att göra med klimatförändringarna. Eftersom erosionen går fortare än den har gjort innan så måste man försöka jobba emot de skadliga effekterna. FN:s klimatanalyspanel menar att tempot ökar på grund av havshöjningarna och i just Skåne är effekterna värre än i övriga delar av landet. Det beror på att Skåne ligger lågt och att det

Ålgräs dämpar vågornas kraft och binder sand.

Foto: REGION SKÅNE

Kusterosion kommer alltid att finnas, men genom att plantera ålgräs på havets botten kan man hindra erosionens effekter.

Foto: REGION SKÅNE

finns så pass mycket kust runt landskapet.

Projektet Life Coast Adapt är EU-finansierat och består av ett antal delåtgärder där ålgräs är en av åtgärderna. Alla actions handlar om att mildra de negativa effekterna av erosion – men de handlar också om att bevara den biologiska mångfalden och främja ekosystemen. Man vill främja naturen och använda naturens kraft för att mildra de extrema effekter erosionen har på både landskapet och på ekonomin.

De socioekonomiska effekterna av kusterosionen är stora – människors levebröd påverkas och rekreativsmöjligheter påverkas. I projektet ingår därför att göra en socioekonomisk beräkning utifrån olika scenarier.

Sofie Kalodimos

5 BÖCKER OM FRIHET ELLER BRISTEN PÅ DEN

Att sitta fast, inte komma någon vart kan bero på olika orsaker. En sjuk syster, en längtan efter någon annan eller något annat. Ett behov av bekräftelse eller av att bli lämnad ifred. Känslan av frihet tar sig uttryck på olika sätt.

Text: **Sofie Kalodimos**

Patient **Sofia Dahlén**

Albert Bonniers förlag

»En syster är frihetsberövad på psyket, för att inte dö. Den andra är frihetsberövad som den anhöriga, med en konstant rädsla av att förlora den syster hon älskar. I *Patient* följer vi den friska systemen, som också hon känner sig sjuk. Sjuk av oro och den sköra tillvaron med den ständigt närvarande, lurande döden. Den lyriska boken *Patient* lyfter hur tillvaron kan bli ologisk och oberäknelig. Hur problemen inte alltid kan lösas.

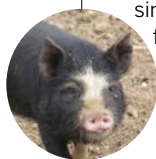
Hit, men inte längre

Maria Maunsbach
Brombergs

»Margit är 31 år och har bestämt sig för att vara otrogen. Hon tar tåget från Malmö till Stockholm, där hon ska möta Karl. Mötet blir inte som hon har tänkt sig och istället för den efterlängta lusten och friheten går hon in i något olustigt. Hon gör slut med sin pojkvän, tar sig ur tryggheten, genom tinderdejter och på jakt efter något nytt, något odefinierbart. *Hit, men inte längre* är en bok om drift, sökande och behovet av att finna sig själv.

VISSTE DU ATT...

»... *Djurens gård*, även utgiven som *Djurfarmen*, handlar om Stalins korrupta ledarskap och utvecklingen i Sovjetunionen. I boken är grisen Napoleon gärdens Stalin. Napoleon blir en diktatorisk ledare som sprider falsk propaganda och successivt ändrar principerna till sin egen fördel.

En Berkshiregris får representera Stalin.

Foto: JOANNE AT FUTURESPACE/GETTY IMAGES

Allt vi inte sa

Sara Osman

Albert Bonniers förlag

»Sofia jobbar för mycket, Amanda festar för mycket och Carolines vilja att vara perfekt med ett perfekt liv är alldeles för mycket. Dessa tre, väldigt olika kvinnor är knutna till varandra och de hatar och älskar varandra. Alla försöker de bli fria från det förflutna – Sofia från invandrarstämpeln, Amanda från sorgen efter en död bror och Caroline från att inte räkna till, inte vara rätt. På midsommarafton kulminerar allt – allt skiter sig. *Allt vi inte sa* är Sara Osmans debutroman.

Samlade verk

Lydia Sandgren

Albert Bonniers förlag

»Handlingen i Lydia Sandbergs debutroman, med den ologiska titeln *Samlade verk*, för oss genom Göteborg från 80-talet och framåt och vi får följa med förläggaren Martin Berg i hans liv och hans relationer till flickvännen Cecilia och kompisen Gustav. Genom kärlek, föräldraskap, otrohet, misslyckanden, förlust och sökandet efter frihet och en mor behandlar boken ämnena kärlek, vänskap, litteratur och konst. Denna nästan 700 sidor tjocka bok är en komplex livsberättelse där man som läsare verkligen lär känna karaktärerna.

Djurens gård

George Orwell

Bokförlaget Atlantis

»Genom att driva ut människorna från Herrgården tar djuren tillbaka kontrollen över gården. Men nya hierarkier skapas och det som från början såg ut att ge frihet, mer mat och mindre arbete visar sig sedan ge motsatsen. Grisen Napoleon blir djurens diktator och sakta verkar han förvandlas till en människa. *Djurens gård* är en satirisk berättelse som speglar George Orwells besvikelse över kommunismen.

Kyrkofullmäktiges vice ordförande Erika Sjöö och ordförande Birgitta Mörk tog emot Regnbågsnyckelmärkningen för Svenska kyrkan Boden.

Foto: CAMILLA ARVIDSSON

Nu hbtq-certifieras Svenska kyrkan i Boden

Som första pastorat i Luleå stift har Svenska kyrkan Boden fått ta emot Regnbågsnyckeln. Ett bevis på att man har viljan att arbeta aktivt för att vara en mer inkluderande kyrka där alla får plats.

» Vid kyrkofullmäktiges digitala sammanträde den 26 maj fick Svenska kyrkan Boden ta emot Regnbågsnyckeln av stiftspedagog Åsa Wiik-Sandlund och personalkonsulent Birgitta Olofsson Marklund på Luleå stift. Hbtq-certifieringen är ett bevis för att man har genomgått processmodellen Regnbågsnyckeln för en mer inkluderande kyrka.

– Att äntligen få ta emot Regnbågsnyckeln känns roligt och uppmanande. Både vi i personalen och flertalet förtroendevalda har lagt ner mycket tid

och engagemang för att fördjupa oss i mångfaldsfrågor, och vi ser att det redan nu påverkar vår verksamhet på ett positivt sätt. Själva arbetet är det viktigaste även om det alltid är roligt att få ett tydligt tecken på det arbete som vi lagt ner, säger kyrkoherde Hans Johansson.

SVENSKA KYRKAN HAR, liksom många andra kyrkor, en historia av att ha diskriminerat hbtq-personer. Men att döma eller särbehandla människor utifrån sexuell läggning eller könsidentitet är inte förenligt med kristen tro. Varje människa är skapad till Guds avbild, och älskad av Gud.

Under de senaste åren har personal och förtroendevalda därför arbetat för en hbtq-certifiering för Svenska kyrkan Boden.

Regnbågsnyckeln är en process med flera steg. Först har förtroendevalda och anställda utbildats i hbtq-frågor, och sedan har processen fortsatt med studiecirkel där man reflekterat och samtalat i mindre grupper. Utgångspunkt för studiecirkelarna har varit boken *Så att jag kan komma in*, som är ett samtalsmaterial om att vara hbtq i ett kristet sammanhang. Samtalen har sedan utmynnat i en mångfaldsvision som kortfattat formulerar hur Svenska kyrkan Boden fortsättningsvis ska arbeta för mångfald och öppenhet (se faktarutan till höger).

SEDAN TIDIGARE HAR även Sävar-Holmöns och Byske-Fällfors församlingar i Luleå stift fått ta emot Regnbågsnyckeln.

Camilla Arvidsson

VÅR VISION

Människa först – med oändligt värde!

» Vi bemöter alla människor med respekt.

» Vi har ett öppet, vänligt och omtänksamt klimat där alla känner sig trygga med att uttrycka sin åsikt.

» Vi vågar stå upp för andra människor – vi är modiga kristna!

» Vi använder ett inkluderande språk och inkluderande bilder.

» Vi tar ansvar för vårt sätt att uttrycka oss så att vi inte sårar andra.

» Vi är inkluderande vid gudstjänstfirande.

VEM?

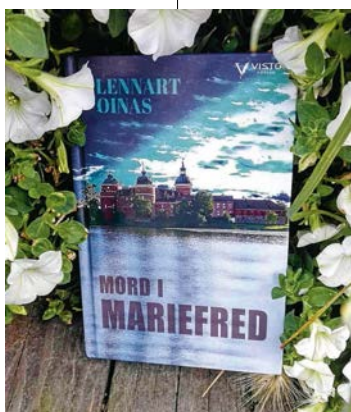
Lennart Oinas, som romandebuterade som pensionär, ser inga hinder för att skriva fler böcker:

Får jag en bra bokidé så vet man aldrig

Många av Kyrkfönstrets läsare går kanske och när på en författardröm. Vi har träffat Lennart Oinas, Bodenförfattaren som fick idén till debutromanen på ett sommarjobb.

Text: **Johan E Skoglund** Foto: **Privat**

» Minnesgoda läsare kanske minns Lennart Oinas från Kyrkfönstret sedan tidigare, då han vann vår novelltävling 2008. Men vad har hänt sedan dess och vad gör han nu?

Deckaren *Mord i Mariefred* är Lennarts bokdebut.

Född och uppvuxen i Boden är han som pensionerad gymnasielärare i engelska och svenska tillbaka i Boden. Delvis. På sommaren ser man honom cyklandes från lägenheten i centrala Boden till sommarstugan i Råbäcken. Och på vintern finns han i sin älskade bunga-

low i Thailand. Ett spännande land med en intressant kultur och religion. Yrkeslivet tog honom till Piteå och Strömbackaskolan för en lång lärargärning.

– Att få diskutera litteratur

med gymnasieungdomar var en ynnest, säger han glatt. Och vissa elever kunde säga, ”dig känner jag igen, du har haft min mamma som lärare”. Innan någon till slut hann säga, ”du har haft min mormor som lärare”, blev det pension.

EFTERNAMNET OINAS SKVALLRAR om rötter i Tornedalen. Hans föräldrar skrev inte, men Lennart har alltid haft ett stort språkintresse. Han har skrivit noveller under många år och även fått sina texter publicerade i bland annat *NSD*, *Folket* och *UNT*, samt upplästa i *Sveriges Radio P1*.

– Det var extra roligt att få se en tecknare illustrera mina texter när de publicerades i *Folket* och *UNT*, säger Oinas.

Lennart har alltid varit en flitig biblioteksbesökare och Bodens stadsbibliotek är medskyldiga till deckardebuten.

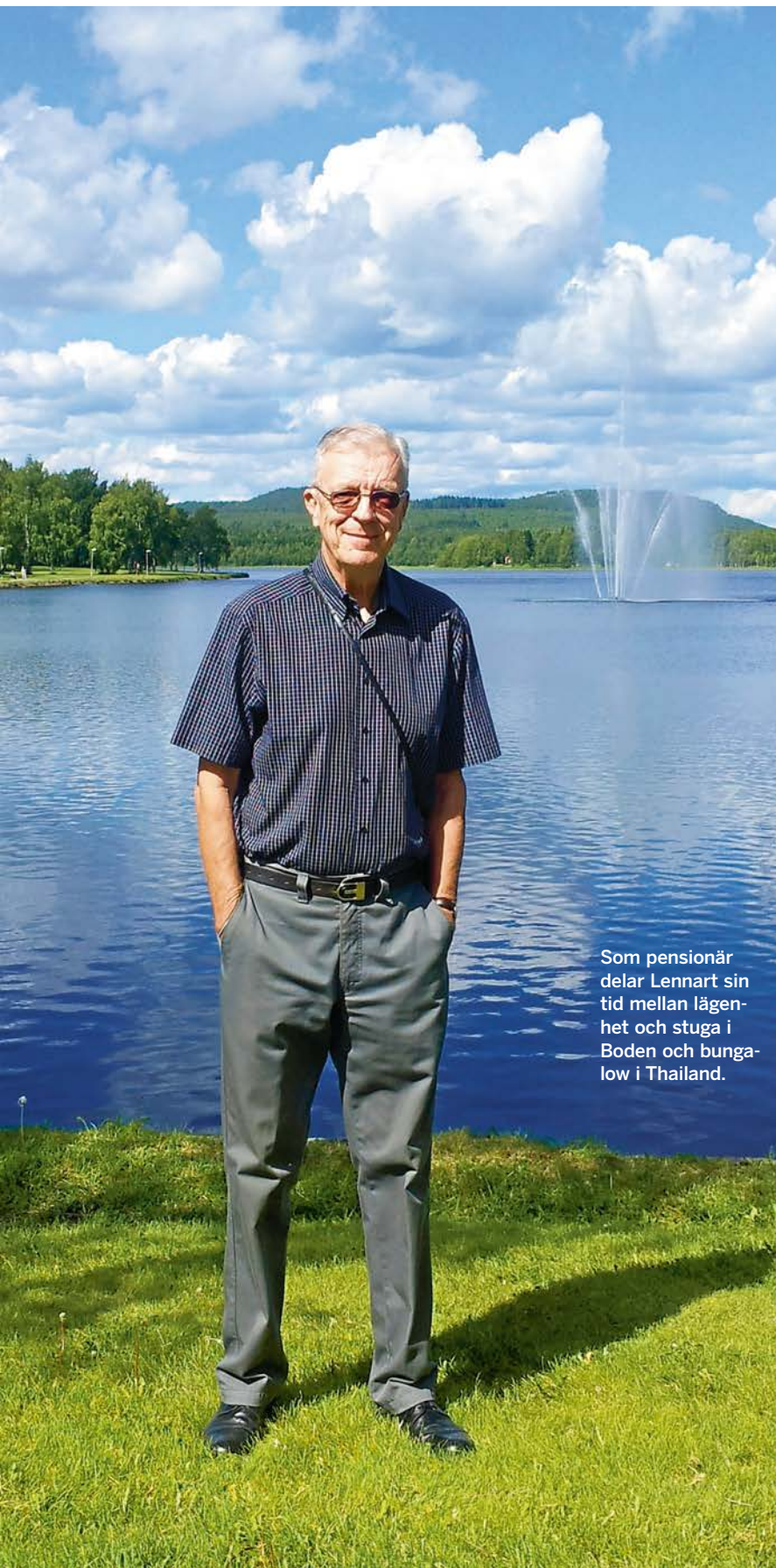
– Jag läste en språkläroinibildning i Umeå och behövde dryga ut

mina studiemedel under sommaren. På Bodens utmärkta stadsbibliotek läste jag *Dagens Nyheter* och såg en annons om att man sökte en språklärostudent som lärare till en sommarkurs i Mariefred, berättar han. Jag ringde upp och fick skicka in ett brev. Jag fick jobbet och tillbringade fem underbara somrar där på ett gods. Det bedrevs även rid- och seglarläger. Där började en deckarintrig ta form vilket många år senare blev till debutromanen *Mord i Mariefred*.

ÄVEN OM HISTORIEN är helt fiktiv, så har han lånat vissa personer och miljöer från sina somrar i staden.

– Man brukar säga att av en bok är en tredjedel lånat, en tredjedel påhittat och en tredjedel sant, vilket nog stämmer även i mitt fall, konstaterar Lennart.

På frågan om hans egen favoritförfattare svarar han att det är som med mat. Varför välja en då det

Som pensionär delar Lennart sin tid mellan lägenhet och stuga i Boden och bungalow i Thailand.

MISSA INTE

Lennarts bästa tips

»Bodens stadsbibliotek är en fantastisk inrättning som ligger i hjärtat av stan. Där får man helt gratis tillgång till ett antal tidningar och tidskrifter, till musik och film. Man får också hjälp av kunnig personal att hitta det man är ute efter, och kan efteråt gå därifrån med ett par böcker under armen som i bokhandeln kostar flera hundra kronor. Var någon annanstans i samhället hittar man annars en sådan inrättning?

»Läsningens betydelse i samhället kan inte nog understrykas. Den uppövar läsarens kognitiva förmåga, och det finns forskning som tyder på att även empatiförmågan utvecklas i samband med läsning. Låt oss därför hoppas att samhället inte monterar ner dessa oaser som vi kallar bibliotek.

finns så mycket gott? Men svenska 90-talister, alltså 1890-talister, som Selma Lagerlöf och Gustaf Fröding, ligger honom varmt om hjärtat. Och Sjöwall Wahlöös deckare är favoriter. Han lånar och läser mycket på biblioteket. Nu är det en biografi över trubaduren och låtskrivaren Olle Adolphson som upptar Lennarts lästid. Han återkommer till hur viktigt biblioteket är som en demokratisk institution där alla oavsett plånbok kan låna böcker, filmer, musik och läsa dagstidningar. Det är lätt att dra paralleller till kyrkan, som också är en verksamhet med låga trösklar. Verksamheter där alla, oavsett bakgrund eller förutsättningar, är välkomna helt utan krav.

ARTISTEN SEBASTIAN KARLSSON, tvåa i *Idol* 2005, tröttnade på artistlivet och läser numera in ljudböcker. Hans inläsning av Lennarts bok släpptes för någon månad sedan.

– Vi har bara pratats vid på telefon men han tycks gilla min bok, kanske för att huvudpersonen heter Sebastian, funderar författaren glatt.

Att boken är tillgänglig både som fysisk bok, e-bok och ljudbok tilltalar Lennart. Att kunna åka till Thailand med bara en läsplatta och inte behöva fylla resväskan full med tunga böcker är mycket skönt. Och att personer med olika typer av syn- och lässvårigheter kan ta till sig boken i ljudformat är också en form av demokrati. På tal om Thailand, så var det där, under värmen mitt på dagen, han skrev sin debutbok. Om det blir en bok till står skrivet i stjärnorna, men Lennart Oinas stänger inga dörrar.

– Får jag en bra bokidé så vet man aldrig.

På frågan om han har några tips till andra med författardrömmar blir svaret att skriva för att det är kul, inte för att bli publicerad. Blir du publicerad så blir du, men blir du det inte så är det inte hela världen. Det är själva skrivprocessen som är det roliga. Passande visdomsord från en man som under vår intervju både citerat Buddha och reciterat en lång dikt av Fröding.

Allt om kyrkovalet

19

september

»... är det kyrkovalet. Du som är medlem i Svenska kyrkan och har fyllt 16 år senast på valdagen får rösta.

Alla som får rösta får hem ett röstkort till den adress där man är folkbokförd.

Foto: MAGNUS ARONSON

Vad är kyrkovalet?

» Kyrkovalet är egentligen tre olika val: till kyrkofullmäktige, till stiftsfullmäktige och till kyrkomötet. Det är de beslutande organ som styr församlingen eller pastoratet, stiftet och Svenska kyrkan på nationell nivå. Det motsvarar ungefär kommun, region och riksdag.

Vad gör de olika nivåerna?

» Församlingar eller pastorat styrs av kyrkofullmäktige. Det är de nomineringsgrupperna och kandidaterna som du röstar på i kyrkovalet. Kyrkofullmäktige utser sedan ett kyrkoråd, som är det organ som arbetar närmast verksamheterna i församlingen eller pastoratet. De ger förslag till beslut som sedan tas i kyrkofullmäktige. På den här, lokala nivån, fattas till exempel beslut om budget, om verksamheter ska startas eller läggas ned och de har det yttersta arbetsgivaransvaret. Alla församlingar och pastorat har de här obligatoriska uppgifterna:

1. Att fira gudstjänst.
2. Att bedriva diakoni, som är kyrkans medmänskliga och sociala arbete.
3. Att undervisa om den kristna tron.
4. Att sprida den kristna tron till de som vill veta mer.
5. Att ansvara för begravningsverksamheten (utom i Stockholm och Tranås, där det är kommunens uppgift).
6. Att ta hand om kyrkor och andra byggnader
7. Att anställa och avlöna personal.

Stiftsfullmäktige är stiftens högsta beslutande organ. Det beslutar om budget, kyrkoavgift och frågor av större vikt. Stiftens uppgift är att stötta församlingarnas och pastoratens arbeten. Stiftet ser också efter att församlingar och pastorat arbetar med det som de ska göra. Den högsta ledaren i stiftet är biskopen, som är Svenska kyrkans ansikte utåt i sitt stift.

Kyrkomötet är Svenska kyrkans högsta beslutande organ och

träffas två gånger om året, på hösten. Kyrkomötet beslutar om frågor som har betydelse för hela Svenska kyrkan, som bland annat regelverk, handboken för gudstjänstfirande och psalmboken. Kyrkomötet utser en kyrkostyrelse som arbetar när kyrkomötet inte har möten. Det är ärkebiskopen som leder kyrkostyrelsens möten. Hon är också hela Svenska kyrkans ansikte utåt.

Vad röstar man på?

» De grupper som ställer upp i kyrkovalet kallas för nomineringsgrupper. I likhet med politiska partier har de program, ideologiska och teologiska inriktningar och önskemål kring vad Svenska kyrkan ska arbeta mer eller mindre med.

Vad finns det politiska partier i kyrkan?

» När kyrkan och staten skildes åt år 2000 skapades en demokratisk ordning i Svenska kyrkan. Styrningen delades mellan en teologisk organisation, med kyrkoherdar, biskopar och ärkebiskop som representanter och en förtroendemannorganisation med personer valda av medlemmarna. Tanken med att politiska partier ställde upp i kyrkovalet var att försäkra sig om att allmänheten skulle få inflytande i kyrkan.

Är det verkligen någon idé att ha ett val när valdeltagandet ligger på drygt 20 procent?

» Svenska kyrkan är en folkkyrka – allas kyrka. Det är det som evangelisk-luthersk betyder och som Svenska kyrkan benämner sig som. Därför är det grundläggande att kyrkan styrs på demokratiskt vis och att medlemmar har inflytande över viktiga beslut. Även om valdeltagandet hamnar på 20 procent är det över 900 000 personer som röstar.

Vilka är de stora frågorna i kyrkovalet?

» Det är nomineringsgrupperna som driver vad de vill genomföra och kommunicerar med väljar-

na om det. Du kan kontakta de nomineringsgrupper som du är intresserad av för att fråga dem direkt hur de ställer sig till sådant som du tycker är viktigt.

Hur mycket makt har nomineringsgrupperna och de personer som väljs?

» Det spelar stor roll vilka nomineringsgrupper och personer som väljs. På lokal församlingsnivå påverkar det direkt vad kyrkan på orten gör för satsningar och prioriteringar.

På regional stiftsnivå fattar man beslut om bidrag till renoveringar av kyrkor, samordning av olika typer av stöd för till exempel härbärgen vintertid, stöd för funktionsnedsatta, hjälp till flyktingar och integration, klimatsatsningar och så vidare.

På nationell nivå fattas övergripande beslut som påverkar hela Svenska kyrkan. Ett sådant exempel är vilka psalmer som ska finnas med i psalmboken. Ett annat exempel är den så kallade samvetsklausulen om hur enskilda präster och diakoner får förhålla sig till frågor som kvinnliga präster eller samkönade äktenskap.

Vem får rösta?

» Du ska vara medlem i Svenska kyrkan och ha fyllt 16 år senast på valdagen. Runt den 13 augusti plockar man fram de så kallade

På röstkortet
står det
vilken vallokal
du ska rösta i
på valdagen.

Foto: KRISTIN
LIDELL

Din röst kan göra skillnad

Den 19 september är det kyrkoval. Då får du som medlem i Svenska kyrkan möjlighet att påverka färdriktningen för Sveriges största medlemsorganisation. Din röst i kyrkovalet ger dig inflytande över hur Svenska kyrkan utvecklas under den kommande fyraårsperioden.

Vad är viktigt för dig? Är det stöd till ensamma och utsatta eller mäktiga konserter under kyrkans valv? Verksamhet för barn och unga eller soppluncher för äldre? Söndagens gudstjänster eller att kyrkan höjer rösten i viktiga samhällsfrågor? Stöd i kris eller långsiktig bärkraft i livet?

över tröskeln kommer du hem, hem till Gud och hem till din kyrka. Svenska kyrkan förvaltar den så att den står kvar för dig och kommande generationer.

Att vara kyrka är att stå i ett uppdrag från Gud som djupast handlar om att visa på Guds kärlek till oss och allt skapat. Gud som delar vår mänskliga vardag, både i utsatthet och i livsglädje. Men uppdraget omfattar också hela skapelsen. Därför arbetar Svenska kyrkan intensivt med sitt bidrag i klimatomställningen så att vi alltmör lever i samklang med ekosystemen; brukar jorden istället för förbrukar den.

Svenska kyrkan är en demokratiskt styrd organisation där ledamöterna i beslutande organ utses genom fria val. Du är med och väljer. Här finns utrymme för ett brett spektrum av uppfattningar i olika frågor. Kyrkan är en trosgemenskap, inte en åsikts- gemenskap. Det som förenar oss är ett engagemang för kyrkan, att vi är döpta och att vi delar tron även om den kan se olika ut.

DIN RÖST PÅVERKAR inte bara vardagen där du bor, du är också med och påverkar hur kyrkans arbete bedrivs i Luleå stift, på nationell nivå och även internationellt. Som medlem i Svenska kyrkan ingår du både i din lokala församlings gemenskap och i en världsvid kyrka. Du som enskild människa är värdefull, ditt liv och dina erfarenheter är betydelsefulla. Svenska kyrkan välkomnar alla människor som med sin tro och sitt engagemang vill ta ansvar i kyrkan.

Demokrati överlever inte av sig själv. Det krävs att vi som får rösta också använder oss av vår rösträtt. Så ta vara på möjligheten att rösta i kyrkovalet! Det behövs många människor som bärare av tro och engagemang.

Åsa Nyström
Biskop, Luleå stift

**Biskop Åsa
Nyström.**

Foto: LULEÅ STIFT

”Demokrati överlever inte av sig själv.

Förväntningarna på kyrkan är höga, inte minst har pandemin visat detta. När vi inte har fått samlas i kyrkorummet har kyrkan flyttat ut i det digitala rummet. Aldrig har så många deltagit i gudstjänster, andakter och konserter som under pandemin. De existentiella frågorna om liv och mening har gjort sig påmind för oss alla. Nu gläds vi över att få mötas i församlingsshem och kyrkorum igen, även om digitala sändningar också är här för att stanna.

PÅ DE FLESTA orter finns en kyrka som är en del av Sveriges kulturarv. Den är också din. När du går

röstlängderna, där alla röstberättigade medlemmar står med.

När hålls valet?

» På söndagen den 19 september. Valet hålls alltid den tredje söndagen i september vart fjärde år.

Hur röstar man?

» Alla som får rösta får hem ett röstkort till den adress där man är folkbokförd. På röstkortet står det vilken vallokal du ska rösta i på valdagen. Du behöver ta med dig röstkort och legitimation för att kunna bevisa att du är du.

Över hela landet kan du förtidsrösta från och med den 6:e och till och med den 19 september. Du behöver ta med dig ditt röstkort och legitimation. Röstar du via bud eller brevröstning behöver du ett brevröstningspaket, som du kan hämta eller skicka efter från församlings- eller pastorsexpeditionen, stiftskansliet eller kyrkokansliet. Brevröstningspaketet innehåller en beskrivning av hur du ska göra. Läs den noga!

Hur går det med kyrkovalet under coronapandemin?

» I och med pandemin covid-19 kommer kyrkovalet att behöva göra anpassningar för att valet ska kunna genomföras på ett tryggt och säkert sätt. På valkansliet finns en särskild ”coronagrupp” som för dialog med Folkhälsomyndigheten.

Jag räcker till som jag är

Dagens samhälle är prestationsbaserat. Allt handlar om hur mycket du lyckas prestera på olika områden. Du ska vara bäst på arbetet, på gymmet, i dina relationer, som förälder, och så vidare. Det viktiga är att du gör ditt bästa, och att ditt bästa absolut inte är sämre än någon annans. 100 procent på alla fronter, hela tiden!

Någonstans mitt i det här ekorrhjulet befann jag mig i slutet av sommaren. Jag jobbade mer än heltid på ett arbete jag länge velat ha, jag svarade alltid i telefonen, tog ett större ansvar än vad någon krävde, gjorde så mycket jag kunde för att min sambo fortfarande skulle uppskatta vårt samliv, samtidigt som jag även försökte hinna med att träffa mina vänner och den övriga familjen. Att ständigt hålla koll på och försöka kontrollera alla dessa delar inom livets ganska snäva 24-timmarsramar är omöjligt i längden, och till slut säger kroppen stopp. Att köra på till 100 procent i alla lägen kommer att göra att energinivån konstant ligger på minus.

Efter en längre tid med sömnbrist och ett minne som allt oftare svek mig stod jag på min arbetsplats med tårar som vägrade sluta rinna och en puls som rusade. Skammen över att behöva erkänna att jag var helt slut var nog det absolut värsta. Min chef förstod ingenting eftersom jag, utåt sett, hade fungerat felfritt. En vecka senare vaknade jag upp för att gå till jobbet, men kroppen sa nej. Jag låg i sängen och kände hur det var omöjligt att kliva upp, än mindre förflytta sig från lägenheten till min arbetsplats. Här tog det alltså stopp.

Efter några dagars sjukfrånvaro satt jag sedan på vårdcentralen hos en kurator. Att få frågan "hur är det med dig" var ungefär som att öppna en kran, för helt plötsligt kunde jag inte vara tyst. Min världsbild, och framför allt min syn på mig själv, rasade när jag nu berättade för en främmande människa om hur mitt liv faktiskt hade sett ut. När jag hade pratat oavbrutet i nästan en timme fick min kurator äntligen utrymme att reflektera:

– Det låter som att du håller ett alldeles för högt tempo, nästan omänskligt. Du ska få stanna till i receptionen på vägen ut och boka en läkartid omgående. Och bara så att du är beredd på det så kommer läkaren mest troligt att göra bedömningen att du bör vara sjukskriven en längre tid.

MIN HÖST BLEV helt annorlunda än vad jag hade planerat. I stället för att fortsätta jobba i samma tempo som jag gjort tidigare, så orkade jag till en början inte mer än att kliva upp, äta något och kanske gå ut på en kortare promenad. Allt gick så otroligt långsamt, och nu när jag inte gick till jobbet, var det då okej att existera utanför mitt hem? Kuratorn hade sagt att jag skulle göra saker jag mådde bra av, aktiviteter som jag tyckte var roliga, och att jag skulle göra det utan krav på mig själv. Men att göra något så enkelt som att bara

gå ett varv runt området där jag bor innebar en längre diskussion med mig själv. Tänk om någon som känner till min sjukskrivning ser mig? Vad kommer de att tänka? Kommer de att ta min sjukdom på allvar? Får man träffa kompisar på kafé för att fika och skratta när man samtidigt inte bidrar mer till samhället än att man andas? Får man besöka en frisör utan att känna skam? Hade jag svikit min arbetsgivare för att jag hade lyssnat på min kropp och sagt ifrån? Hade jag verkligen rätt till samma saker även nu när jag inte orkade?

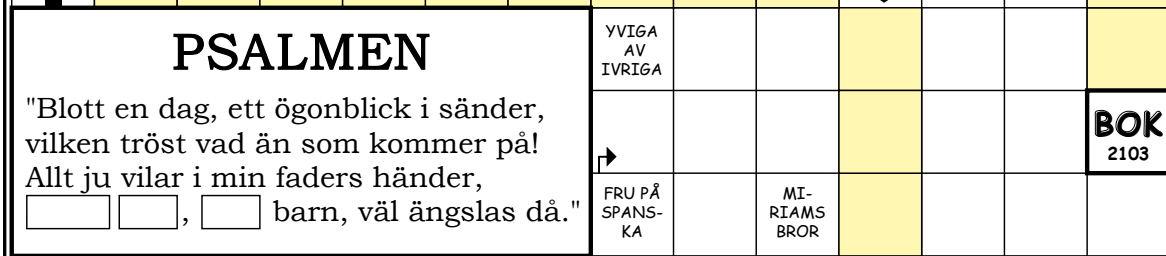
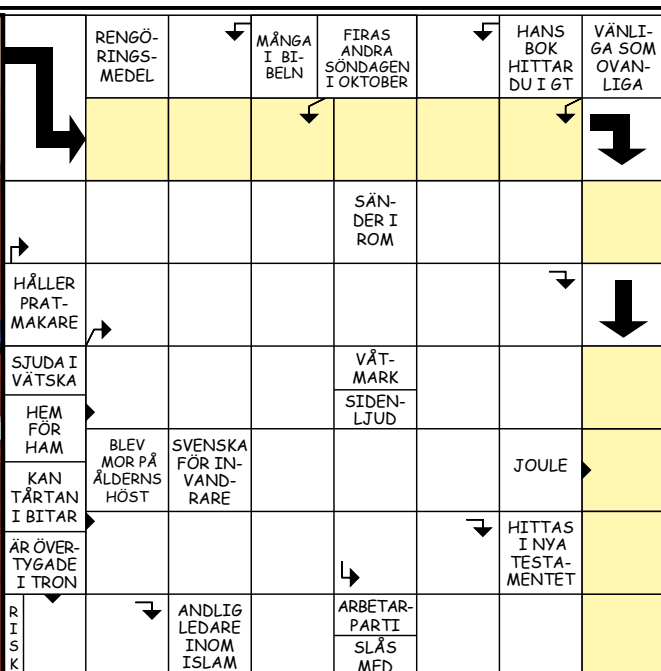
Foto: ENES EVREN/ISTOCK

”Hade jag verkligen rätt till samma saker även nu när jag inte orkade?”

Jag tog med mig alla funderingar och reflektioner till träffarna hos kuratorn och till gruppbehandlingen, vilket var de enda fasta tiderna jag hade att förhålla min vardag till. Allt eftersom fick jag fler och fler insikter om mig själv. Jag är en 0- eller 100-person. Jag måste bromsa mig själv till ett tempo och en ansträngning som är rimlig. Jag ställer aldrig så här höga krav på andra människor, så varför skulle då de kräva det orimliga av mig? Var mitt jobb verkligen rätt för mig? Jag började inse att mitt värde som människa är oförändrat oavsett vilket jobb jag har, eller hur ofta jag svarar i telefonen, eller tränar. Tack vare min familj och sjukvården började jag må bättre och lära mig vad som fungerade för mig.

NÄR JAG FICK veta att det skulle dyka upp ett jobb inom kyrkan var det som att någon tände en lampa. Som att Gud satte ner foten och hjälpte min överarbetade hjärna att fatta vinken! Det var flera år sedan jag regelbundet gick till kyrkan, och Gud hade fått ta en baksätesplats i mitt liv. Den här anställningen kunde inte bli mer rätt. Här skulle jag få arbeta i kyrkan som jag under större delen av mitt liv kallat hemkyrka, och jag skulle få känna mig närmare Gud igen. Det räckte med den utbildning och den arbetserfarenhet jag redan hade, det skulle inte vara samma stressiga tempo som jag visste att jag var tvungen att lämna bakom mig, och jag skulle få jobba tillsammans med människor som jag redan kände.

Gud mäter inte prestation. Oavsett vad jag klarar av eller inte, så är jag det bästa han har. Han är stolt över mig för att det jag gör är nog!

» Inger Nordlund, Göta Hansson och Arne Gustafsson.

Postadress:

HÖSTEN 2021 31

Det finns alltid en diakon du kan prata med. (Bilden har ingen koppling till citatet.)

Foto: KRISTIN LIDELL

MIN UPPLEVELSE

“När min bror dog kraschade min tillvaro totalt. Jag fick gå till en grupp med diakoner och människor som också hade mist en kär familjemedlem. Det var underbart. Första gången grät bara alla. Sista gången skrattade vi mest. Det var fantastiskt bra upplagt. Är så tacksam än i dag av den kraft som detta gav mig då.”

VI FINNS FÖR DIG

» Behöver du samtalsstöd? Kontakta diakonerna:

Annika Berglund:
0921-775 42
Charlotte Unée:
0921-775 71
Rickard Fjällström:
0921-775 45
Susanne Markström:
0921-775 49
Åsa Jarblad:
0921-775 91
Bodil Andersson Møllergård:
0924-577 58